

«Σχέσεις Ελλάδας-Αιθιοπίας»

Επιβλέπουσα καθηγήτρια : Δαβράδου Κρυσταλλία

2017 -2018 Β' τετράμηνο

Μαθητικές ερευνητικές ομάδες

Ομάδα Α

Ντραγούς Ντεμάι

Ντόριαν Χότζα

Νίκος Σαρανταένας

Στάθης Παπαγγελής-Κατηφόρης

Ομάδα Γ

Τσάκος Μάριος

Διονύσης Φραγκούλης

Δημήτρης Τετράδης

Νεκτάριος Τσιλιμπώκος

Ομάδα Ε

Γιάννης Χαμοσφακίδης

Γεράσιμος Σολδάτος

Κωνσταντίνος Χαλκιάς

Τασούλης Παναγιώτης

Ροντογιάννης Γεώργιος

Ομάδα Β

Τζίλντα Χότζα

Ανθή Τζέμου

Χριστίνα Πεταλά

Φουρνιώτη Ιωάννα

Ομάδα Δ

Ηρώ Τρανού

Χριστίνα Πολίτη

Ζωή Φραγκούλη

Βικτωρία Φιλίποβα

Δημήτρη Φίλιππα

Ομάδα ΣΤ

Φουντόγλου Αλέξανδρος

Φουντόγλου Νικόλαος

Φυτοπούλου Ελευθερία

Φυτοπούλου Ιωάννα

Περιεχόμενα

Μαθητικές ερευνητικές ομάδες.....	2
Περιεχόμενα.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
Πρόλογος.....	4
Εισαγωγή.....	5
Ενότητα 1: Το φυσικό περιβάλλον της Αιθιοπίας.....	5
1.1 Εθνολογική κατάσταση των Αιθιόπων.....	6
Ενότητα 2: Οι πρώτες ελληνικές αναφορές στα ονόματα <i>Αιθιοπία</i> και <i>Αιθίοπες</i>	6
2.1 Οι Έλληνες συγγραφείς και η Αιθιοπία.....	6
Ενότητα 3: Πολιτισμός.....	9
3.1 Στοιχεία επιδράσεων του ελληνικού πολιτισμού στην Αιθιοπία.....	9
Ενότητα 4: Αιθιοπία και χριστιανισμός.....	10
4.1 Η αυτοκρατορία της Αξώμης.....	10
4.2 Ο εξελληνισμός της αυτοκρατορίας της Αξώμης.....	10
4.3 Αιθιοπία, το άγνωστο «Βυζάντιο» της Μαύρης Ηπείρου.....	11
Ενότητα 5: Οι εκκλησίες της Αιθιοπίας.....	12
5.1 Μητρόπολη Αξώμης.....	13
5.2 Αιθιοπία και Ισλάμ.....	13
Ενότητα 6: Ο Ελληνισμός της Αιθιοπίας.....	13
Ενότητα 7: Νεότεροι χρόνοι.....	14
7.1 Οι Έλληνες της διασποράς στην Αιθιοπία.....	14
7.2 Η αιθιοπική κοινότητα της Αθήνας.....	16
7.3 Η Ελλάδα στην Αιθιοπία σήμερα: Η ελληνική κοινότητα της Αντίς Αμπέμπα στην Αιθιοπία.....	17
Επίλογος.....	18
Βιβλιογραφία.....	19

Πρόλογος

Για πολλούς Έλληνες ακόμα και σήμερα, εάν εξαιρέσουμε εκείνους οι οποίοι έχουν έρθει σε άμεση επαφή με τον αιθιοπικό χώρο και την αιθιοπική πολιτική και θρησκευτική πραγματικότητα, η Αιθιοπία αποτελεί μια έννοια η οποία είτε χαρακτηρίζεται από την ασάφεια των ομηρικών χρόνων είτε συνοδεύεται από ένα πλήθος στοιχείων που την καθιστούν στον ευφάνταστο νου του Έλληνα μια εξωτική χώρα.

Ακριβώς την ίδια εντύπωση είχαμε και εμείς όταν συζητήσαμε το θέμα για πρώτη φορά στην τάξη με την επιβλέπουσα καθηγήτρια. Η έκπληξή μας, λοιπόν, υπήρξε μεγάλη όταν πληροφορηθήκαμε ότι η μακρινή γεωγραφικά αυτή χώρα δέχτηκε την έντονη επίδραση του Ελληνικού πολιτισμού μέχρι του σημείου να καθιερώσει ως επίσημη γλώσσα του Κράτους την Ελληνική. Επιπρόσθετα δέχτηκε τον Χριστιανισμό από Έλληνες, η εκκλησία της είναι θυγατρική της εκκλησίας της Αλεξάνδρειας και παρ' ότι οι ιστορικές συγκυρίες την οδήγησαν να ενταχθεί στη χορεία των μονοφυσιτικών εκκλησιών, είναι στην ουσία ορθόδοξη με αποτέλεσμα να υφίσταται μέχρι σήμερα ελληνικές επιδράσεις.

Στη συνέχεια επιχειρήσαμε μια αδρομερή παρουσίαση των παραγόντων που δημιούργησαν το φυσικό, εθνικό, κοινωνικοπολιτικό και πολιτιστικό πλαίσιο μέσα στο οποίο αναδύθηκε η ιστορική επίδραση του ελληνικού στοιχείου.

Εισαγωγή

Μελετώντας τις μακράιωνες σχέσεις Ελλάδας-Αιθιοπίας γνωρίσαμε ότι η ελληνική επίδραση συνίσταται σε ευρύτατη κλίμακα στον πολιτιστικό και ειδικότερα στον θρησκευτικό τομέα και ελάχιστα στον τομέα της εθνολογικής σύνθεσης των Αιθίοπων, γιατί παρά το γεγονός ότι η ελληνική παρουσία είναι διαρκής στην Αιθιοπία από τους αρχαίους χρόνους μέχρι σήμερα, ουδέποτε πήρε τον χαρακτήρα μαζικής εγκαταστάσεως όπως συνέβη με άλλους λαούς.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η αναφορά στην Αιθιοπία και στους Αιθίοπες στα ομηρικά έπη δίχως όμως να προσδιορίζονται γεωγραφικά και εθνογραφικά οι όροι αυτοί. Τρεις αιώνες αργότερα ο Ηρόδοτος **αποδίδει** μια περισσότερο συγκεκριμένη γεωγραφική σημασία στους όρους αυτούς.

Το ενδιαφέρον των Ελλήνων για την Αιθιοπία υφίστατο από τους αρχαίους χρόνους κατά τους μετακλασικούς όμως χρόνους ακολούθησε ανιούσα κλίμακα.

Γενικά η ελληνική πνευματική καλλιέργεια και ο ελληνικός πολιτισμός συμπορεύτηκαν με τον υπάρχοντα αιθιοπικό πολιτισμό και τελικά υπερίσχυσαν. Στους ελληνιστικούς χρόνους, η Αιθιοπία συνδέθηκε πνευματικά με το κέντρο του ελληνιστικού πολιτισμού, την Αλεξάνδρεια και δέχτηκε ποικίλες επιδράσεις οι οποίες υπήρξαν καθοριστικές για τις εξελίξεις στην Αιθιοπία μέχρι σήμερα. Χαρακτηριστικό είναι ότι και στην Αιθιοπία, όπως προηγουμένως στον Μεσογειακό χώρο, το ελληνικό πνεύμα υπήρξε ο προπομπός της διάδοσης του Χριστιανισμού.

Η Αιθιοπία είναι η παλαιότερη ανεξάρτητη χώρα στην Αφρική κι έχει μια από τις εκτενέστερες ιστορίες ως ανεξάρτητο κράτος. Δεν αποτέλεσε ποτέ αποικία κανενός κράτους, εκτός από την πενταετία 1936-1941, οπότε και ήταν υπό ιταλική κατοχή ορισμένες μεγάλες πόλεις και οδικές αρτηρίες.

Ενότητα 1: Το φυσικό περιβάλλον της Αιθιοπίας

Η ιδιοτυπία των Αιθίοπων και του πολιτισμού τους οφείλεται κατά ένα μεγάλο μέρος στην μοναδική για την Αφρικανική ήπειρο εδαφολογική μορφολογία της Αιθιοπίας.

Η Αιθιοπία είναι η 27η μεγαλύτερη χώρα του κόσμου, με παρόμοιο μέγεθος με τη Βολιβία. Το μεγαλύτερο τμήμα της Αιθιοπίας βρίσκεται στο Κέρασ της Αφρικής, στο ανατολικό άκρο της ηπειρωτικής Αφρικής. Η Αιθιοπία συνορεύει με το Τζιμπουτί και την Ερυθραία στα βορειοανατολικά, με το Σουδάν και το Νότιο Σουδάν στα δυτικά, με τη Σομαλία στα ανατολικά και την Κένυα στα νότια.

Στο εσωτερικό της Αιθιοπίας βρίσκεται ένα αχανές υψίπεδο με οροσειρές και κατακερματισμένα οροπέδια. Τα οροπέδια περιβάλλονται από πεδιάδες, στέπες και ημιορημικές εκτάσεις. Η μεγάλη ποικιλομορφία του εδάφους καθορίζει το κλίμα, τα εδάφη, τη βλάστηση και τους οικισμούς.

Η Αιθιοπία είναι οικολογικά ποικίλη χώρα, από έρημο στο ανατολικό άκρο μέχρι τροπικά δάση στο νότο, και εκτεταμένα βουνά στο κέντρο. Η χώρα διαθέτει μεγάλο αριθμό ενδημικών ειδών, στα οποία ξεχωρίζουν οι γελάντα και ο λύκος της Αβησσυνίας. Ο μεγάλος αριθμός διαφορετικών οικοτόπων έχει βοηθήσει την εξέλιξη των ενδημικών ειδών σε καθεστώς οικολογικής απομόνωσης.

Οι αγροτικές εκτάσεις - οι οποίες χρησιμοποιούνται για καλλιέργεια ή για βοσκή - αποτελούν το 35% του εδάφους (χωρίζεται σε εννέα περιοχές που αντανakλούν τη

γεωγραφική κατανομή των εθνογλωσσικών οικογενειών). Από αυτές τις εκτάσεις, το 40% είναι αφιερωμένο στις καλλιέργειες.

Από τα 90 εκατομμύρια των κατοίκων, το 83% κατοικεί σε αγροτικές περιοχές και ζει κατά κύριο λόγο από την οικογενειακή γεωργία.

1.1 Εθνολογική κατάσταση των Αιθίοπων

Η εικόνα που παρουσιάζει η σημερινή εθνολογική κατάσταση των Αιθίοπων είναι η εξής:

1) Καθαροί χουσίτες όπως είναι οι Γκάλλα και οι Σιντάμα 2) χουσίτες με σημαντικές επιδράσεις όπως οι Amhara-Tigrāi και 3) νειλώτες .

Ενότητα 2: Οι πρώτες ελληνικές αναφορές στα ονόματα

Αιθιοπία και Αιθίοπες

Η πιο παλιά αναφορά του ονόματος Αιθιοπία γίνεται στα ομηρικά έπη (τρεις φορές στην Οδύσσεια και δύο στην Ιλιάδα). Ως γεωγραφικοί και εθνολογικοί όροι τα ονόματα Αιθιοπία και Αιθίοπες έχουν μάλλον γενική και αόριστη σημασία γιατί δηλώνουν χωρίς συγκεκριμένο προσδιορισμό τις περιοχές και τους λαούς κάτω από την Αίγυπτο και Λιβύη. Περισσότερο συγκεκριμένη γεωγραφική σημασία παίρνουν οι όροι αυτοί στον Ηρόδοτο τρεις αιώνες μετά. Είναι όμως βέβαιο ότι οι όροι χρησιμοποιούνταν και προϋπήρχαν του Ομήρου.

Στην ελληνική μυθολογία αναφέρεται ο Αιθίοπας βασιλιάς Κηφεύς, ο οποίος πήρε μέρος στην Αργοναυτική εκστρατεία και η κόρη του Ανδρομέδα την οποία διέσωσε ο Περσεύς από το θαλάσσιο τέρας. Επίσης, στην ελληνική μυθολογία αναφέρεται και ο Αιθίοψ, υιός του Ηφαίστου. Ο Αιθίοψ αρεσκόταν να βοηθάει τον πατέρα του στο σιδηρουργείο και από τη διαρκή παραμονή του εκεί απέκτησε όψη μαυρωπή από τους καπνούς. Αυτό ακριβώς σημαίνει και στα αρχαία ελληνικά το όνομα **αιθίοψ**, δηλ είναι λέξη σύνθετη από το **αίθω=καίω και οψ=όψη, σημαίνει αυτόν που έχει όψη στυλπνή, μαυρισμένη**. Θα ήταν όμως σφάλμα να νομίζουμε ότι οι αρχαίοι χρησιμοποίησαν συνειδητά αυτό το όνομα για να διακρίνουν τους Αιθίοπες από τους νέγρους της Αφρικής. Δεδομένου ότι ο τότε γνωστός κοσμος περιοριζόταν προς Νότο στην Αίγυπτο και Λιβύη το όνομα προσδιόριζε ασαφώς τους περιθωριακούς λαούς της Αφρικής σε ακαθόριστο βάθος και πλάτος.

2.1 Οι Έλληνες συγγραφείς και η Αιθιοπία

Στον Όμηρο γίνεται πέντε φορές αναφορά των Αιθίοπων στα έπη. Συγκεκριμένα: Οδύσσεια, στ. 22-25: «Αλλ' ο μεν Αιθίοπας μετεκίαθε τηλόθ' εόντας, Αιθίοπας τοι διχθά δεδέεται, έσχατοι ανδρών, οι μεν δυσομένου Υπερίονος, οι δ' ανιόντος, αντιών ταύρων τε και αρνειών εκατόμβης».

Η έκφραση «έσχατοι ανδρών» δείχνει ότι εννοούνται οι κάτοικοι της περιοχής κοντά στα όρια του γνωστού στους αρχαίους κόσμου, αλλά οπωσδήποτε δεν εννοείται η Αίγυπτος με την οποία οι αρχαίοι Έλληνες διατηρούσαν πολλές σχέσεις και είχαν απρόσκοπτη

επικοινωνία ούτε η Κυρήνη[Λιβύη], η οποία ήταν επίσης γνωστή στους αρχαίους και κατά τον 7^ο αιώνα π.Χ. έγινε αποικία των Θηραίων, αλλά η περιοχή προς Νότο των χωρών αυτών, το βάθος της οποίας πάντως είναι ακαθόριστο και εκτείνεται απροσδιόριστα κατά πλάτος της κεντρικής Αφρικής, εφόσον με το στίχο 24 δηλώνεται η αχανής έκταση της χώρας των Αιθίοπων.

Στη ραψωδία δ[της Οδύσσειας] ο Μενέλαος, απαντώντας στον Τηλέμαχο που τον επισκέφτηκε για να πληροφορηθεί για την τύχη του πατέρα του, αναφέρει τις γνωστές προς Νότο χώρες μνημονεύοντας και τον πλούτο τους. δ στ. 81-85.

«...Η γαρ πολλά παθών και πολλ' επαληθείς ηγαγόμεν εν νυησί και ογδοάτω έτει ήλθον, Κύπρον Φοινίκην τε και Αιγυπτίους επαληθείς, Αιθιοπάς θ' ικόμην και Σιδονίους και Ερεμβούς και Λιβύην, ίνα τ' άρνες άφαρ καιραοί τελέθουσιν».

Κατά τον Όμηρο οι Αιθίοπες είναι λαός θεοσεβέστατος, σ' αυτούς δε καταφεύγουν οι θεοί και συχνότερα ο Ποσειδών, για να απολαύσουν τα πλούσιες θυσίες που τους πρόσφεραν. ε, στ.282-289.

Χαρακτηριστική είναι η χρήση της μετοχής «ανιών»[στ.282] με την οποία τοποθετούνται σαφώς οι Αιθίοπες προς Νότο του Ελλαδικού χώρου. Στην Ιλιάδα μνημονεύονται πάλι οι Αιθίοπες, γιατί η περιοχή τους «πλησίον του Ωκεανού» προσελκύει την προτίμηση των θεών. Ιλιάς,Α,στ.423-424. «Ζευς γαρ ες Ωκεανόν μετ' αμύμονας Αιθιοπήας χθιζός έβη κατά δαίτα, θεοί δ' άμα πάντες έποντο.»

Στη ραψωδία Ψ, κατά την ταφή του Πατρόκλου κι ενώ δέεται ο Αχιλλέας, εμφανίζεται η Ίρις, η οποία, καλούμενη από όλους να εδρεύσει εκεί απάντησε. Ψ, στ.205-207. «ουχ έδος είμι γαρ αύτοις επ' Ωκεανοίο ρέεθρα, Αιθιόπων ες γαίαν, όθι ρέζουσ' εκατόμβας αθανάτοις, ίνα δη και εγώ μεταδαίσομαι ιρών».

Αισχύλος [525-456 π.Χ.]. Δύον αιώνες αργότερα η θέση της Αιθιοπίας συνδέεται με την Ερυθρά Θάλασσα από τον «πατέρα της τραγωδίας» Αισχύλο. Σ' ένα από τα διασωθέντα αποσπάσματα του, το υπ' αριθμ. 67, διαβάζουμε: «... Εκεί, τα ιερά κύματα της Ερυθράς θάλασσας σπάζουν πάνω στη λαμπρή ερυθρή ακτή, και όχι μακριά από τον Ωκεανό βρίσκεται μία χαλκόχρωμη λίμνη η λίμνη που αποτελεί το κόσμημα της Αιθιοπίας...».

Ηρόδοτος [484-424 π.Χ.].Ο «πατήρ της ιστορίας» περιόδευσε στη Βόρεια Αφρική, έχει σαφέστερη γνώση για τη θέση της Αιθιοπίας και για τους Αιθίοπες. Ο Ηρόδοτος εντοπίζει ακριβέστερα τη θέση της Αιθιοπίας, μετατοπίζοντάς την προς τις πηγές του Νείλου. Μιλώντας για τη φύση του εδάφους της Αιγύπτου [στο σημείο της αρχής του Δέλτα του Νείλου, κοντά στην πόλη «Μέμφις»], παρουσιάζει την περιοχή ως «...μελαγγαιόν τε και καταρρηγνυμένην ώστε εούσαν ιλύν τε και πρόχυσιν εξ Αιθιοπίης κατενηνειγμένην υπό του ποταμού.»[Ευτέρπη, κεφ. 12]. Και σ' άλλα σημεία αναφέρει ο Ηρόδοτος την Αιθιοπία και τους Αιθίοπες [όπως : Β, 29-Γ, 17-Δ, 183-Ζ, 70 κ.α.], μας δίνει δε ενδιαφέρουσες πληροφορίες γι' αυτούς, όπως για την άρνηση των μισθοφόρων του Καμβύση να πολεμήσουν εναντίον των Αιθίοπων, για το ότι ο Φαραώ Χεφρήν έχτισε πυραμίδα με αιθιοπικούς λίθους, ακόμα ότι, κατά πληροφορίες που είχε, η Αιθιοπία διαιρείτο σε δύο μέρη, το πλησίον της Αιγύπτου και το νοτιότερο και ότι οι Αιθίοπες είχαν αναπτύξει αξιόλογο πολιτισμό.

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΡΩΜΑΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ: Κατά την ελληνιστική περίοδο το ισχυρότερο και λαμπρότερο από τα κράτη που ίδρυσαν οι διάδοχοι του Μεγάλου Αλεξάνδρου ήταν το κράτος των Λαγιδών της Αιγύπτου. Οι Πτολεμαίοι της Αιγύπτου με πρώτο τον ιδρυτή του κράτους, τον Πτολεμαίο Α' τον Σωτήρα [323/304-285 π.Χ.], έδειξαν ζωηρό ενδιαφέρον για

την εξερεύνηση του χώρου νότια της Αιγύπτου και των ακτών της Ερυθράς Θάλασσας. Το ενδιαφέρον αυτό δικαιολογούνταν από την επιθυμία τους να αναζωογονήσουν το εμπόριο με τις περιοχές αυτές για να προμηθεύονται τα απαραίτητα προϊόντα και ειδικότερα τους ελέφαντες που χρησιμοποιούνταν για στρατιωτικούς σκοπούς. Μια σειρά οργανωμένων εξερευνητικών της περιοχής είχαν σαν αποτέλεσμα να καταστήσουν την Αιθιοπία αρκετά γνωστή στον ελληνικό κόσμο. Μεταξύ των πολλών εξερευνητών ορισμένοι, κυρίως αρχηγοί αποστολών, φιλοδόξησαν να αφήσουν γραπτές μαρτυρίες των παρατηρήσεών τους. Οι κυριότεροι από αυτούς κατά την περίοδο των τριών πρώτων Πτολεμαίων είναι: Ο Φίλων, ο Αρίστων, ο Δαλίων, ο Βίων, ο Αριστοκρέων και ο Σιμωνίδης. Οι περιγραφές όλων αυτών δυστυχώς δεν διασώθηκαν, αλλά χρησίμευσαν ως βασικές πηγές στους μεταγενέστερους γεωγράφους και ιστορικούς. Ο πλοίαρχος Φίλων, ο οποίος ήταν αρχηγός της εξερευνητικής αποστολής στις ακτές της Αφρικής, επί του Πτολεμαίου Α΄ του Σωτήρος, περιέγραψε τις εντυπώσεις του στο βιβλίο του «Αιθιοπικά», το οποίο δεν διασώθηκε. Η αποστολή του Δαλίωνος, επί Πτολεμαίου Β΄ του Φιλαδέλφου [285-247 π.Χ.], απέβλεπε στην εξερεύνηση τόσο του Νείλου όσων και των ακτών της Ερυθράς Θάλασσας και έφθασε μέχρι τις περιοχές νότια της Μερόης. Το βιβλίο του που χάθηκε αποτέλεσε την πηγή από την οποία άντλησε τις πληροφορίες του για τις περιοχές αυτές ο Ερατοσθένης ο Κυρηναίος.

Ο εξερευνητικός αυτός οργανισμός και το διαρκώς αυξανόμενο ενδιαφέρον της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου για τον αιθιοπικό χώρο έκανε στενότερες τις επαφές του ελληνικού κόσμου με τις αιθιοπικές φυλές και έδωσε την ευκαιρία σε μια πλειάδα ιστορικών και γεωγράφων της εποχής να αφιερώσουν λεπτομερείς, όχι όμως και εξίσου ακριβείς περιγραφές της περιοχής και των κατοίκων.

Ο Στράβων [65 π.Χ.-23 μ.Χ.] είναι ο κατεξοχήν γεωγράφος της εποχής αυτής. Στα [Γεωγραφικά] του που αποτελούνται από 17 βιβλία, αφιερώνει το τελευταίο βιβλίο στη γεωγραφία της Αφρικής. Το βιβλίο αυτό αποτελεί την καλλίτερη σύνοψη όλων των ιστορικών και γεωγραφικών συγγραφών για την Αιθιοπία που είχαν γραφεί μέχρι την εποχή του. Ο ίδιος επισκέφτηκε τις περιοχές νότια της Μερόης και είχε προσωπική αντίληψη της περιοχής και των κατοίκων. Ο Στράβων διαιρεί την Αιθιοπία σε τρία μέρη : το Βασίλειο της Κανδάκης , την Άνω Αιθιοπία και τη Νότια Αιθιοπία. Τα βόρεια σύνορα της χώρας τα τοποθετεί στην Ελεφαντίνη και Συήνη [Ασουάν], προς Νότο δε λέγει ότι η Αιθιοπία εκτείνεται μέχρι τη θάλασσα. Από τους διάφορους λαούς αναφέρει τους Τρωγλοδύτες και τους Κρεωφάγους τους οποίους περιγράφει ως πρωτόγονους. Για τον Νείλο έχει ακριβέστερη από τους άλλους συγγραφείς γνώση. Γνώριζε τα τρία σκέλη του ποταμού, τον [Αστασόβαν (Atbara)], τον [Ασταπον (Κυανό Νείλο)] και τον [Αστασόβαν (Λευκό Νείλο)], και ότι ο Άσταπος, πηγάζει από λίμνη. Από τις αιθιοπικές πόλεις ο Στράβων μνημονεύει την (Βερενίκη Σαβά) που τοποθετεί στην ίδια θέση που βρισκόταν η Αδούλη , την οποία αγνοεί. Γίνεται σαφές από τις πληροφορίες που μας δίνουν οι παραπάνω συγγραφείς ότι κατά τους Πτολεμαϊκούς χρόνους οι γνώσεις για την Αιθιοπία είναι οπωσδήποτε ακριβέστερες σε σύγκριση με τους αρχαίους χρόνους, με την παρατήρηση ότι οι συγγραφείς της περιόδου αυτής περιγράφουν μία ευρύτερη περιοχή η οποία περιλαμβάνει τις περιοχές των σημερινών κρατών του Σουδάν, της Αιθιοπίας και της Σομαλίας. Μας δίνουν πληροφορίες για τα όρια, τους κατοίκους και ορισμένες πόλεις, αλλά οι πληροφορίες αυτές δεν είναι απαλλαγμένες από διαιωνιζόμενες προκαταλήψεις και ανακρίβειες, επειδή τις περισσότερες φορές δεν προέρχονται από προσωπικές εμπειρίες.

Ενότητα 3: Πολιτισμός

Παρά το γεγονός ότι η αφρικανική ήπειρος μας παρέχει τα αρχαιότερα μνημεία της φιλεργίας του ανθρώπου και τη δημιουργία ενός πολιτισμού στο λίκνο του και οι πρόσφατες παλαιοντολογικές έρευνες τοποθετούν στην Αφρική την έδρα του προγόνου του ανθρώπου, μόνο η Αιθιοπία από όλη την λεγόμενη "Μαύρη Αφρική" συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις για τη δημιουργία πολιτισμού όπως η Αίγυπτος αποτέλεσε το πολιτιστικό κέντρο της ονομαζόμενης Λευκής Αφρικής.

Η γεωγραφική θέση της Αιθιοπίας επηρέασε αποφασιστικά το πεπρωμένο της διότι την κατέστησε σημείο συμβολής διαφόρων πολιτισμών και χωνευτήριο φυλών. Αφενός η γειτνίαση της με την Αίγυπτο, την πρώτη πραγματική κατοικία του ανθρώπινου πολιτισμού, και η αποδεδειγμένη επικοινωνία της με αυτή, συνέβαλε στη δημιουργία ενός πολιτιστικού υπόβαθρου σαν ανταπόδοση για την πλούσια υδροδότηση του Νείλου από τους ορεινούς αιθιοπικούς όγκους.

Η ελληνική επίδραση συνίσταται στον πολιτιστικό, ειδικότερα στον θρησκευτικό τομέα και ελάχιστα στον τομέα της εθνολογικής σύνθεσης των Αιθιόπων γιατί, παρά το γεγονός ότι η ελληνική παρουσία είναι διαρκής στην Αιθιοπία από τους αρχαίους χρόνους μέχρι σήμερα, ουδέποτε πήρε τον χαρακτήρα μαζικής εγκατάστασης.

Η Αιθιοπία διαθέτει τον μεγαλύτερο αριθμό μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς από οποιαδήποτε χώρα της Αφρικής.

3.1 Στοιχεία επιδράσεων του ελληνικού πολιτισμού στην Αιθιοπία

α/Γλώσσα: Από όλες τις επιδράσεις του ελληνικού πολιτισμού η ευρύτερη και σημαντικότερη είναι η γλωσσική επίδραση. Η ελληνική γλώσσα έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της αρχαίας αιθιοπικής γλώσσας Γκέεζ. Μια πρώτη επίδραση φαίνεται της Ελληνικής στη Γκέεζ φαίνεται να είναι στον τρόπο της γραφής της από αριστερά προς τα δεξιά αντί της από δεξιά προς αριστερά γραφής της πρώτης γραφής των Αιθιόπων, της Σαβαικής όπως και των άλλων σημιτικών γλωσσών. Δεύτερη πιθανή επίδραση φαίνεται να είναι η φωνηεντοποίηση της Γκέεζ. Η Γκέεζ επίσης υιοθέτησε από την ελληνική πολλούς θρησκευτικούς, φιλολογικούς και τεχνικούς όρους και ονόματα. Ένα μικρό δείγμα τέτοιων λέξεων παραθέτουμε στη συνέχεια:

Ghenna: Γέννηση Dabilos: Διάβολος Ouangel : Ευαγγέλιο Fasika: Πάσχα

Diakon : Διάκονος Tarapeza : Τράπεζα

Ruz : Ρύζι Sabuna: Σαπούνι Teater : Θέατρο Oukegianos: Ωκεανός

Anagunestis: Αναγνώστης

β/Φιλολογία: Η Αιθιοπική φιλολογία αρχίζει με τον εκχριστιανισμό και είναι βασικά μεταφραστική και θρησκευτικού περιεχομένου. Η ύπαρξη στη νεότερη Αιθιοπία μύθων που απηχούν το πνεύμα του Αισώπου και η εκτενή φιλολογία γύρω από το θρυλικό πρόσωπο

του Μεγάλου Αλεξάνδρου είναι πιθανό να έχουν τις ρίζες τους στην αρχαία ελληνοτραφή παράδοση της Αιθιοπίας των πριν από τον εκχριστιανισμό χρόνων. Ο Μέγας Αλέξανδρος κατέχει εξέχουσα θέση στην αιθιοπική φιλολογία τα δε μυθιστορήματα που αναφέρονται στη ζωή και στα κατορθώματα του εξέθρεψαν επί γενεές ολόκληρες την αιθιοπική λαϊκή ψυχή είτε σαν λαϊκά αναγνώσματα ηρωικών περιπετειών είτε σαν χριστιανικά αναγνώσματα στις παραλλαγές που ο Μ. Αλέξανδρος παρουσιάζεται ως χριστιανός Άγιος. Το πρόσωπο του Μ. Αλεξάνδρου αποτελούσε μέχρι τους νεότερους χρόνους το ιδανικό πρότυπο για τους Αιθίοπες αυτοκράτορες. Μάλιστα ο Μέγας Αλέξανδρος στην Αιθιοπία έφτασε στο σημείο να συμπεριληφθεί στο εορτολόγιο της Αιθιοπικής Εκκλησίας. Η μνήμη του ως Αγίου εορτάζεται κάθε χρόνο στα 28 Ιουνίου.

γ/Άλλες επιδράσεις: Δεν θα πρέπει επίσης να αγνοήσουμε και τις επιδράσεις των Ελλήνων κατά την αρχαία εποχή στην αρχιτεκτονική, την τέχνη καθώς και την τεχνική. Οι οβελίσκοι της Αξώμης θεωρούνται ελληνικής εμπνεύσεως και κατασκευής.

Ενότητα 4: Αιθιοπία και χριστιανισμός

Η ιστορία επεφύλαξε στην Αιθιοπία να είναι η μοναδική χώρα, στην αχανή έκταση της Αφρικανικής ηπείρου, στην οποία ρίζωσε η χριστιανική αλήθεια και αντιστάθηκε στο Ισλάμ.

4.1 Η αυτοκρατορία της Αξώμης

Κάνουμε λόγο περί αυτοκρατορίας της Αξώμης γιατί η πόλη Αξώμη βρίσκεται στα υψίπεδα της επαρχίας Τιγκρέ της βορειανατολικής Αιθιοπίας υπήρξε το πολιτικό, οικονομικό, πολιτιστικό και θρησκευτικό κέντρο του αρχαίου αιθιοπικού κράτους. Ο ακριβής χρόνος της συγκρότησης του κράτους αυτού δεν μας είναι γνωστός και τοποθετείται από τους διάφορους μελετητές από τον 8^ο μέχρι τον 3^ο αιώνα π.Χ. Δεν μπορούμε επίσης να αγνοήσουμε τη σημαντικότητα που αποκτά η Αξώμη από τα μνημεία της τα οποία χρονολογούνται πολύ νωρίτερα από την χριστιανική εποχή.

4.2 Ο εξελληνισμός της αυτοκρατορίας της Αξώμης

Το ενδιαφέρον των Ελλήνων για την Αιθιοπία υψίστατο, όπως είδαμε, από τους αρχαίους χρόνους, κατά τους μετακλασικούς όμως χρόνους ακολούθησε ανιούσα κλίμακα. Ήδη από την εποχή του δεύτερου ελληνικού αποικισμού [800-600 π.Χ.] οι Μιλήσιοι ίδρυσαν στην Αίγυπτο τη Ναύκρατη η οποία κατέστη διεθνής ελληνική αποικία και αποτέλεσε το εμπορικό ορμητήριο των Ελλήνων. Από τη θέση αυτή οι Έλληνες είχαν τη δυνατότητα να αποκτήσουν στενότερες σχέσεις με την Αιθιοπία. Αν και δεν επιμαρτυρείται ιστορικά το γεγονός, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι και πριν από την εποχή της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου, τολμηροί Έλληνες θαλασσοπόροι και έμποροι βρήκαν την οδό προς τα ύδατα της Ερυθράς θάλασσας.

Οπωσδήποτε όμως κατά την περίοδο της κατακτητικής –εκπολιτιστικής- εποποιίας του Μεγάλου Αλεξάνδρου, οι επαφές των Ελλήνων με τον αιθιοπικό χώρο έγιναν συχνότερες.

Αυτό επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι αργότερα το πρόσωπο του Μ. Αλεξάνδρου θεωρήθηκε οικείο και η ημιθεϊκή μορφή του προσέλαβε τον χαρακτήρα λαϊκού ήρωα στην ψυχή των Αιθιοπών και έγινε το ιδανικό πρότυπο για τους βασιλείς της χώρας, για τη χριστιανική δε Αιθιοπία πήρε την υπόσταση χριστιανού Αγίου.

Αν και ο Ιωάννης ο Νικίου [5^{ος} αι. μ. Χ.] στο ιστορικό συμπλήμα του με τον τίτλο (Γενική Ιστορία) αναφέρει μετάβαση του Μ. Αλεξάνδρου στην Αιθιοπία και σχέσεις με τη βασίλισσα Κανδάκη, είναι βέβαιο ότι παρόμοιο γεγονός δεν συνέβη. Ο βιογράφος όμως του Μ. Αλεξάνδρου, ο Αρριανός αναφέρει, όπως γράφηκε στα προηγούμενα, επίσκεψη Αιθιοπών στον Μακεδόνα βασιλιά όταν βρισκόταν στην Αίγυπτο. Αλλά γιατί ο Μ. Αλέξανδρος δεν προσπάθησε να προσθέσει στις απέραντες κτήσεις του και την Αιθιοπία; Το πιθανότερο είναι ότι κατά την εποχή του το κράτος της Αξώμης δεν ήταν γνωστό ή τουλάχιστον εξίσου γνωστό όσο τα κράτη τα οποία κατάκτησε. Ίσως να εμποδίστηκε από τη φλεγόμενη ζώνη της ερήμου. Ίσως πάλι να αποτελέσει για αυτόν αποτρεπτικό παράδειγμα ή προηγηθείσα ανεπιτυχής προσπάθεια του Καμβύση. Πάντως κίνησε και αυτού το ενδιαφέρον, όπως και των παλαιότερων, η υπόθεση των πηγών του Νείλου και απέστειλε, κατά τη μαρτυρία ορισμένων ιστορικών, μία ομάδα για την ανακάλυψή τους.

Οι Έλληνες της πτολεμαϊκής Αιγύπτου ανέπτυξαν με τους Αιθίοπες εμπορικές σχέσεις. Συγκεκριμένα οι Έλληνες εξασφάλισαν την απρόσκοπτη μεταφορά των προϊόντων από την Αιθιοπία στην Αλεξάνδρεια και κυρίως των ελεφάντων τους οποίους οι Πτολεμαίοι χρησιμοποιούσαν για στρατιωτικούς λόγους, επειδή οι σχέσεις τους με τους άλλους διαδόχους του τεράστιου κράτους του Μ. Αλεξάνδρου και κυρίως με τους Σελευκίδες της Συρίας ήταν εχθρικές. Οι Αξωμίτες και οι Αιθίοπες ανέπτυξαν στο έπακρο την εμπορική τους επικοινωνία και δέχτηκαν την αναγκαστική επίδραση του ελληνικού πολιτισμού, του οποίου κέντρο κατά την εποχή αυτή ήταν η Αλεξάνδρεια. Το ανήσυχο πνεύμα των Ελλήνων, η δίψα για απόκτηση νέων εμπειριών, ο πυρετός της ατομικής πρωτοβουλίας έστρεψε την πορεία τους προς Νότο. Κυριάρχησαν στη **Νουβία** την οποία εξελλήνισαν, ιδρύσαν και επάνδρωσαν την Αδούλη. Η ελληνική κοινότητα της Αξώμης έγινε πολυάριθμη και σημαντική ώστε να επιβληθεί πολιτιστικά στον υπόλοιπο πληθυσμό της πρωτεύουσας του Αξωμιακού κράτους. Η ελληνική γλώσσα έγινε η γλώσσα της αυλής των βασιλέων της Αξώμης και το επίσημο όργανο επικοινωνίας με τον έξω κόσμο. Γενικά η ελληνική πνευματική καλλιέργεια και ο ελληνικός πολιτισμός συμπορεύτηκαν με τον υπάρχοντα σαβαικό και τελικά υπερίσχυσαν. Από τότε η Αξώμη συνδέθηκε πνευματικά με το κέντρο του ελληνιστικού πολιτισμού, την Αλεξάνδρεια και δέχτηκε ποικίλες επιδράσεις οι οποίες υπήρξαν καθοριστικές για τις εξελίξεις στην Αιθιοπία μέχρι σήμερα. Χαρακτηριστικό είναι ότι και στην Αιθιοπία, όπως προηγουμένως στον Μεσογειακό χώρο, το ελληνικό πνεύμα υπήρξε ο προπομπός της διάδοσης του Χριστιανισμού.

4.3 Αιθιοπία, το άγνωστο «Βυζάντιο» της Μαύρης Ηπείρου...

ΓΚΟΝΤΕΡ, Αιθιοπία. Αρχαία Χριστιανική Αυτοκρατορία, η Αιθιοπία αποτελεί το πιο ιδιόρρυθμο και ανεξερευνήτο κομμάτι της χριστιανοσύνης. Διαφέρει ριζικά από άλλες αφρικανικές χώρες, έχοντας να επιδείξει καταγεγραμμένη ιστορία χιλιετιών, ιδιαίτερο αλφάβητο και ημερολόγιο και εντυπωσιακή τέχνη. Στον αιθιοπικό βορρά άνθησε, την πρώτη χιλιετία π.Χ., λαμπρός πολιτισμός με κέντρο την πόλη Αξούμ ή Αξώμη, με αποτέλεσμα συνεύρεσης των Αιθιοπών με τους κατοίκους της νότιας Αραβίας.

Από εδώ πιστεύεται πως ξεκίνησε η βασίλισσα του Σαββά, που -κατά τον μύθο- επισκέφθηκε το βασιλιά Σολομώντα, με τον οποίο απέκτησε γιο, το Μενελίκ. Ο τελευταίος θεωρείται μυθικός γεννήτορας των Αιθίοπων. Η βασίλισσα και ο Μενελίκ, όπως και πολλοί Αιθίοπες, ασπάσθηκαν τον ιουδαϊσμό. Τη βάση του μύθου σε πραγματικά γεγονότα πιστοποιεί η επιβίωση πληθώρας εβραϊκών εθίμων μεταξύ των χριστιανών Αιθίοπων, και η μέχρι πρότινος παρουσία πολλών Εβραίων (Φαλάσα).

Τον τέταρτο αιώνα μ.Χ. ένας Έλληνας μοναχός από την Τύρο, ο Φρουμέντιος, έφερε τον χριστιανισμό στην Αιθιοπία, προσηλυτίζοντας τον βασιλιά της Αξούμ Αϊζάνα. Ο χριστιανισμός έγινε η επίσημη θρησκεία της αυτοκρατορίας γύρω στο 340 μ.Χ, ενώ ο Φρουμέντιος ανακηρύχθηκε Αμπούνα (αρχιεπίσκοπος) της Αξούμ, που παραμένει η ιερή πόλη των Αιθίοπων. Τον Φρουμέντιο είχε χειροτονήσει επίσκοπο ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας Αθανάσιος. Ο αιθιοπικός χριστιανισμός ξεκίνησε και παρέμεινε στενά συνδεδεμένος με την Κοπτική Εκκλησία της Αιγύπτου. Ωστόσο, οι ίδιοι οι Αιθίοπες, καίτοι Μονοφυσίτες, αποκαλούν την Εκκλησία τους Ορθόδοξη.

Η Ορθοδοξία τους διαφέρει από εκείνη της Ευρώπης και της Μέσης Ανατολής. Η επέλαση του Ισλάμ της στέρησε κάθε δυνατότητα επικοινωνίας με την υπόλοιπη χριστιανοσύνη. Σε καθεστώς απομόνωσης, υπό το βάρος συνεχών αγώνων επιβίωσης κατά των μουσουλμάνων, η αιθιοπική Ορθοδοξία εξελίχθηκε σε ιδιόμορφο κράμα εβραϊκών, χριστιανικών και αφρικανικών εθίμων.

Οι Αιθίοπες ορθόδοξοι τηρούν παραδοσιακά τόσο την αργία της Κυριακής, όσο και την Εβραϊκή του Σαββάτου, ενώ τα αγόρια περιτέμνονται την έβδομη ημέρα μετά τη γέννηση. Όπως οι Εβραίοι, τηρούν διαιτητικούς κανόνες για τη σφαγή των ζώων, ενώ δεν τρώνε χοιρινό κρέας. Κάθε Τετάρτη και Παρασκευή, μέρες νηστείας, δεν καταναλώνουν ζωικά προϊόντα.

Ενότητα 5: Οι εκκλησίες της Αιθιοπίας

Οι αιθιοπικές εκκλησίες είναι είτε κυκλικές με στέγη από άχυρο, σαν τεράστιες καλύβες είτε μονόκλιτες βασιλικές, είτε συνδυάζουν μια από τις προηγούμενες μορφές με τη διάρθρωση σε επάλληλα επίπεδα, μοιάζοντας με παγόδες. Καθεμία χωρίζεται σε τρία μέρη, εκ των οποίων το ιερότερο, τα Άγια των Αγίων, είναι άβατο για τους μη κληρικούς. Εκεί φυλάσσεται πάντα ένα αντίγραφο της Κιβωτού της Διαθήκης (των πλακών με τις Δέκα Εντολές που έδωσε ο Θεός στον Μωυσή) που ονομάζεται ταμπότ. Το ταμπότ καθαγιάζει τον ναό, και αντιστοιχεί στη δική μας Αγία Τράπεζα. Τόσο η τριμερής διάρθρωση όσο και το αντίγραφο της Κιβωτού θυμίζουν τον Ναό του Σολομώντα.

Το μεγαλύτερο καλλιτεχνικό επίτευγμα του αιθιοπικού χριστιανισμού είναι οι εκκλησίες οι λαξευμένες σε γιγάντιους μονόλιθους. Πάνω από τριακόσιες λαξευμένες εκκλησίες στολίζουν τα αιθιοπικά υψίπεδα. Οι εντυπωσιακού μεγέθους μονολιθικές εκκλησίες της Λαλιμπέλα θεωρούνται το όγδοο θαύμα του κόσμου, ενώ η περιοχή Τιγκράι, με τις αναρίθμητες εκκλησίες τις λαξευμένες σε απόμακρους βράχους, είναι η Καππαδοκία της Αφρικής.

Η εικονογραφία τους μοναδική. Αν και εδράζεται στη βυζαντινή παράδοση, περιλαμβάνει θέματα άγνωστα στον λοιπό χριστιανισμό. Προστάτης της χώρας ο γνωστός μας Άγιος Γεώργιος, που οι Αιθίοπες θεωρούν μισό Έλληνα και μισό Λιβανέζο.

Η παρακολούθηση μιας αιθιοπικής λειτουργίας αποτελεί αλησμόνητη εμπειρία. Το τελετουργικό είναι ασυναγώνιστα υποβλητικό και η όλη μυσταγωγία μοιάζει βγαλμένη από τη Βίβλο. Οι Αιθίοπες προσέρχονται στην εκκλησία, τυλιγμένοι σε λευκούς μανδύες, στις πέντε το πρωί. Η τρίωρη λειτουργία χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο, ιερείς και διάκονοι συγκεντρώνονται σε κύκλο και ψέλνουν ύμνους. Στα χέρια τους φέρουν σείστρα, τα οποία σείουν συνοδεύοντας τις μελωδίες, ενώ κάποιοι χτυπούν ταμπούρλα. Σε τακτά διαστήματα, συνοδεύουν τους ύμνους με αργές χορευτικές κινήσεις. Το δεύτερο μέρος της ακολουθίας

μοιάζει περισσότερο στο ορθόδοξο τυπικό, όπως το ξέρουμε. Οι πιστοί, καθόλη τη διάρκεια της τριώρης λειτουργίας, στηρίζονται σε μπαστούνια, καθώς απαγορεύεται να καθίσουν. Σε αυτήν την παράδοση, τόσο για τα εξαιρετικά έργα τέχνης όσο και για τα μοναδικά έθιμα και τελετουργίες που κατέλειπε, εδράζεται η εθνική υπερηφάνεια των Αιθίοπων, κατοίκων μιας χώρας μοναδικής, που θα μπορούσαμε δικαιολογημένα να θεωρήσουμε το Βυζάντιο της Αφρικής.

5.1 Μητρόπολη Αξώμης

Αξώμη ήταν το όνομα που επικράτησε όταν η ομώνυμη αρχαία πόλη που βρίσκεται στα υψίπεδα της επαρχίας Τιγκρέ έγινε πρωτεύουσα του κράτους. Το όνομα διαδόθηκε ευρύτερα από τον Αλεξανδρινό ελληνισμό όταν ήρθε σε άμεση επαφή μαζί τους. Η ιστορία της Μητρόπολης, αρχίζει με την τοποθέτηση του **Άγιου Φρουμέντιου**, ως Α΄ Μητροπολίτου Αξώμης (**328 μ.Χ.**). Σημαντικό ρόλο στην εξάπλωση του Χριστιανισμού στην χώρα, είχαν και οι **Εννέα Άγιοι της Αιθιοπικής Εκκλησίας**. Ήταν Βυζαντινοί μοναχοί που ήρθαν στην Αξώμη, μεταξύ 460-480 μ.Χ. Δυο από αυτούς, ο **Παντελεήμων** και ο **Λουκιανός**, ήταν Έλληνες.

5.2 Αιθιοπία και Ισλάμ

Από τον 7^ο αιώνα μ.Χ, η Αιθιοπία δέχτηκε την επίθεση των φανατικών αραβικών ορδών του Ισλάμ, συνέπεια της οποίας είναι να υπάρχει σήμερα ένα σημαντικό ποσοστό Αιθίοπων μωαμεθανών οι οποίοι διατηρούν πολλά αραβικά έθιμα. Η αραβική επέλαση είχε σαν αποτέλεσμα την αποκοπή της Αιθιοπίας από τον υπόλοιπο κόσμο και τη μακρόχρονη περίοδο απομόνωσης που ακολούθησε κατά την οποία η χώρα προσπάθησε να σφυρηλατήσει την εθνική ενότητα και να επιτύχει τη σύγκλιση των ποικίλων χαρακτηριστικών που της κληροδότησαν οι διάφορες εθνικές ομάδες.

Ενότητα 6: Ο Ελληνισμός της Αιθιοπίας

Κατά τα πρώτα χριστιανικά χρόνια εμφανίζεται μία εντατική εμπορική δραστηριότητα μεταξύ της Μεσογείου και του Ινδικού Ωκεανού. Η Αδούλη αποτελεί το βασικότερο λιμάνι του εμπορίου, τόσο για τους Ρωμαίους όσο και για την Αξώμη. Με αυτόν τον τρόπο αρχίζουν οι επαφές των Ελλήνων με τους Αιθίοπες να γίνονται στενότερες και πιο αποτελεσματικές. Οι συγγραφείς της περιόδου αυτής, εκτός από τις περιπτώσεις που αντιγράφουν τους παλαιότερους ιστορικούς και γεωγράφους, μας δίνουν πληροφορίες εξακριβωμένες. Ένας από τους ιστορικούς που αναφέρει στα κείμενα του περιπτώσεις σχέσεων Ελλάδας και Αιθιοπίας είναι ο Αρριανός. Στο κείμενο του <<Αλεξάνδρου Ανάβασις>> αναφέρει ότι κατά την διάρκεια της παραμονής του κοσμοκράτορα βασιλιά στην Αίγυπτο δέχτηκε επίσκεψη από Αιθίοπες για να τον συγχαρούν για την ανακήρυξη του ως αυτοκράτορα της Ασίας. Αξίζει ίσως να αναφέρουμε και τον επιφανέστερο από τους αρχαίους μυθιστοριογράφους τον Ηλιόδωρο τον Εμεσηνό, παρά το γεγονός ότι δεν μας δίνει άμεσες πληροφορίες για τους Αιθίοπες όπως οι άλλοι. Η χρησιμοποίηση όμως ως ηρώων, στο περίφημο μυθιστόρημα του 'Αιθιοπικά', μελών της βασιλικής οικογένειας της

Αιθιοπίας υποδηλώνει τις αγαθές σχέσεις και την εγκάρδια στάση των Ελλήνων απέναντι στους Αιθίοπες. Ήρωες του μυθιστορήματος είναι ο Θεαγένης και η Χαρίκλεια, κόρη του βασιλιά της Αιθιοπίας Υδάσπη και της Περίνας. Οι περιπέτειες των δύο νέων παίρνουν ευτυχές τέλος στη πρωτεύουσα της Αιθιοπίας, Μερόη.

Ενότητα 7: Νεότεροι χρόνοι

Παραδοσιακά, η Ελλάδα και η Αιθιοπία συνδέονται με ανατρέχοντες στην αρχαιότητα στενούς δεσμούς φιλίας. Όσον αφορά την νεώτερη περίοδο, σημειώνεται ότι η πρώτη Ελληνική Αποστολή στην Αιθιοπία ιδρύθηκε το 1917, με την σύσταση Ελληνικού Προξενείου, το οποίο, το 1935, αναβαθμίζεται σε Πρεσβεία. Οι ιστορικές Ελληνικές Κοινότητες της Αντίς Αμπέμπα συμβάλλουν σημαντικά στην ενίσχυση των σχέσεων. Η Αιθιοπία εκπροσωπείται στην Ελλάδα με παράλληλη διαπίστευση από την Πρεσβεία της στη Ρώμη.

7.1 Οι Έλληνες της διασποράς στην Αιθιοπία

Η ελληνική παρουσία στην Αιθιοπία άρχισε, ουσιαστικά, τον 18ο αιώνα και συνδέεται με την καταφυγή εκεί μεμονωμένων ατόμων από τη Σμύρνη και τα νησιά του Αιγαίου.

Αλλά οι μονιμότερες ελληνικές εγκαταστάσεις στη χώρα αυτή άρχισαν από τα μέσα του 19ου αιώνα και εξής. Πάντως οι Έλληνες προηγήθηκαν των άλλων Ευρωπαίων. Την υποδοχή και την εγκατάστασή τους ευνόησε το κλίμα των σχέσεων που οι Αιθίοπες είχαν αναπτύξει στο παρελθόν με την Αλεξάνδρεια, το Βυζάντιο και γενικά τον ελληνορθόδοξο κόσμο.

Από το 1869, με τη διάνοιξη της Διώρυγας του Σουέζ, το ως τότε απομονωμένο αιθιοπικό οροπέδιο, άρχισε να δεσπόζει πάνω από την ακτή της Ερυθράς Θάλασσας και να αποκτά, έτσι, γεωστρατηγική και οικονομική σημασία. Το 1887 η επιλογή της Αντίς Αμπέμπα ως πρωτεύουσας συνοδεύεται από γρήγορους ρυθμούς ανοικοδόμησης. Συνεργεία ελλήνων μαστόρων, που εργάζονταν στη Διώρυγα και τα έργα των φραγμάτων του Ασουάν, κατευθύνθηκαν στην Αιθιοπία μέσω του Τζιμπουτί.

Η άφιξη των Ελλήνων στην Αιθιοπία, ασαφής και νεφελώδης ως προς τις συνθήκες μετακίνησης, αρχίζει –μεμονωμένα ή μετά από πρόσκληση– το 1872, επί αυτοκρατορίας του Γιοχάννες Δ΄ (1871-1889). Στα χρόνια του διαδόχου του, Μενελίκ Β΄ (1889-1913), η μετακίνησή τους συντελείται πιο οργανωμένα και συνεχίζεται ως το 1974 με την ανατροπή του αυτοκράτορα Χαϊλέ Σελασιέ.

Στους Ευρωπαίους, που καταφτάνουν αναζητώντας την τύχη τους στη χώρα, ο Μενελίκ προσφέρει δωρεάν εκτάσεις γης με τίτλους ιδιοκτησίας, προκειμένου να διευκολύνει την παραμονή και την ενσωμάτωσή τους. Παράλληλα τους παραχωρεί και το μονοπώλιο δερμάτων, άλατος, τα δικαιώματα εκμετάλλευσης του υπεδάφους και καλλιέργειας της γης.

Με τις διευκολύνσεις αυτές οι Έλληνες επιδίδονται σε κερδοφόρες δραστηριότητες: ιδρύουν πριονιστήρια για να καλύψουν τις ανάγκες της ανοικοδόμησης, αλευρόμυλους, εργοστάσια ελαιουργίας-σαπυνοποιίας, οινοπνευματωδών ποτών, κλωστοϋφαντουργίας και μακαρονοποιίας. Η παραγωγή τους καλύπτει την εσωτερική αγορά, περιορίζοντας, κατά συνέπεια, τις εισαγωγές, με αποτέλεσμα οι αυτόχθονες να αποκλείονται ουσιαστικά από το προσοδοφόρο εξωτερικό εμπόριο, και μάλιστα με την ανοχή του κράτους.

Παράλληλα αρκετοί Έλληνες ασχολούνται με το εμπόριο, διορίζονται σε έμπιστες θέσεις συμβούλων, διευθυντών και γραμματέων στα ανάκτορα και τον κρατικό μηχανισμό, ενώ άλλοι εργάζονται στη χάραξη δρόμων, την κατασκευή σιδηροδρομικών γραμμών και το

χτίσιμο των πρώτων οικοδομών ευρωπαϊκού τύπου. Ιδρύουν τα πρώτα ξενοδοχεία, καφενεία, παντοπωλεία, και λειτουργούν τον πρώτο κινηματογράφο στην αιθιοπική πρωτεύουσα.

Τον Ιανουάριο του 1908 ο Ανδρέας Καββαδίας εκδίδει την πρώτη αιθιοπική χειρόγραφη πολιτική εφημερίδα Αϊμιρό (Γνώση), με ειδήσεις από το Εξωτερικό. Η κυκλοφορία της διακόπτεται δύο φορές (1913-1914 και 1914-1916), αλλά από τον Ιούλιο του 1924 γίνεται η ουσιαστική επίσημη Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Οι ανταποκρίσεις του Καββαδία και αυτές του Σωκράτη Προκοπίου –σε Αθήνα, Κάιρο, Σμύρνη– συντηρούν το μύθο της Αιθιοπίας στον ελληνικό Τύπο.

Λίγο μετά το θάνατο του Μενελίκ (1913), το ευνοϊκό, για τους Ευρωπαίους, καθεστώς αγοράς γης καταργείται και αντικαθίσταται με τη δυνατότητα ενοικίασής της για 99 χρόνια. Την εποχή του διαδόχου αντιβασιλέα Ρας Τάφαρι, του μετέπειτα αυτοκράτορα Χαϊλέ Σελασιέ (1916-1960), οι ευρωπαϊκές κοινότητες έχουν ήδη σχηματιστεί, ιδίως στην Αντίς Αμπέμπα, μετατρέποντάς την σε κοσμοπολίτικο κέντρο.

Την εποχή αυτή οι Έλληνες εξακολουθούν να διορίζονται σε έμπιστες υψηλόβαθμες θέσεις στα ανάκτορα και τον κρατικό μηχανισμό. Το 1935 ο Ανδρέας Καββαδίας διευθύνει τη φιλολογική εφημερίδα Ατμπιγιά Κοκέμπ (Εωθινός Αστήρ), που κυκλοφορεί για έξι μόνο μήνες.

Την ίδια περίοδο, το ναό της Αγίας Τριάδας στην αιθιοπική πρωτεύουσα κοσμούν οι αγιογραφίες του Βάσου Γερμενή και τα γλυπτά των αετωμάτων του Γεωργακά.

Το 1918, όταν ιδρύεται η Ελληνική Κοινότητα της Αντίς Αμπέμπα, λειτουργούν ο Καρπαθιακός Εκπαιδευτικός Σύλλογος και ο Παρροδιακός Εκπαιδευτικός Σύλλογος. Μετά την κατάληψη της Δωδεκανήσου από τους Ιταλούς, οι δύο σύλλογοι συγκρούονται, αφού τα μέλη του πρώτου αρνούνται στην πλειονότητά τους να γίνουν ιταλοί υπήκοοι, σε αντίθεση με τα μέλη του δεύτερου.

Η αντιπαλότητα αυτή οφείλεται και στην απουσία αντιπροσώπου του ελληνικού κράτους, τον οποίο από την εποχή του Μενελίκ εκπροσωπεί άλλοτε ο ρώσος, ο βρετανός ή ο γερμανός πρόξενος της Αντίς Αμπέμπα. Μόλις το 1917 εγκαθιδρύεται στην πρωτεύουσα το πρώτο ελληνικό προξενείο, αλλά και πάλι για σύντομο διάστημα. Στη συνέχεια, με προτροπή του διαδόχου Ρας Τάφαρι, διορίζεται ως άμισθος πρόξενος ο γιατρός του, Ιάκωβος Ζερβός.

Η αντιπαλότητα των δύο δωδεκανησιακών συλλόγων εντείνεται το 1922, κορυφώνεται το 1927 (με μέτωπο τον Ζερβό), και αποτυπώνεται στο βραχύβιο αντι-κοινοτικό έντυπο Ο Αιθιοπικός Κόσμος. Το κλίμα εξομαλύνεται μόλις το 1930, όταν το ελληνικό υπουργείο Εξωτερικών διορίζει γενικό πρόξενο τον Δημήτριο Νικολόπουλο.

Το 1916, πριν από τη σύσταση της ελληνικής κοινότητας, η Ελευθερία Κοσμά, το γένος Δασκαλάκη, από το Ρέθυμνο, ιδρύει το πρώτο ελληνικό Σχολείο της Αντίς Αμπέμπα για τα λίγα παιδιά που προέρχονταν κυρίως από μικτές οικογένειες. Το σχολείο λειτουργεί ως το 1930, οπότε ιδρύεται το κοινοτικό, η λειτουργία του οποίου διακόπτεται επί ιταλικής κατοχής (1939-1941). Το 1945 λειτουργεί Δημοτικό και Ημιγυμνάσιο, και τα παιδιά συνεχίζουν τις σπουδές τους στην Αίγυπτο και την Ελλάδα ως το 1947, με την αναγνώριση των σχολείων αυτών από το υπουργείο Παιδείας. Το 1957 δημιουργείται Εμπορικό Τμήμα τριετούς φοίτησης, δανειστική κοινοτική βιβλιοθήκη και οικοτροφείο.

Από το 1926 χώρο συσπείρωσης των ομογενών αποτελεί η εκκλησία του Αγίου Φρουμεντίου και από το 1944 η Ελληνική Αθλητική Ένωση Ολυμπιακός, που ιδρύεται με σκοπό την ανάπτυξη του αθλητισμού και την ψυχαγωγία. Οι συνθήκες επιβάλλουν, το 1970, τη δημιουργία φιλανθρωπικού τομέα, προκειμένου να ενισχυθούν οικονομικά οι ανίκανοι προς εργασία, και να καλυφθεί η περίθαλψη των αναξιοπαθούντων.

Δεύτερη σε πληθυσμό ελληνική κοινότητα της Αιθιοπίας δημιουργείται στην Ντιρέ Ντάουα, στο σταθμό της σιδηροδρομικής γραμμής Τζιμπουτί-Αντίς Αμπέμπα. Εκεί εγκαθίστανται Έλληνες, που εργάζονται ως υπάλληλοι της γαλλικής Εταιρείας Σιδηροδρόμων, ενώ άλλοι

ανοίγουν ξενοδοχεία, καφενεία και καταστήματα. Το 1920 ιδρύεται η ελληνική κοινότητα της πόλης αυτής, το 1926 λειτουργεί το κοινοτικό σχολείο και το 1930 χτίζεται ο ναός της Αγίας Τριάδος. Το 1947 ιδρύεται Ημιγυμνάσιο, που αναγνωρίζεται από το ελληνικό υπουργείο Παιδείας το 1957.

Σαφώς μικρότερη είναι η ελληνική παρουσία σε άλλες πόλεις της χώρας. Το 1897 ζουν στο Τζιμπουτί λίγες δεκάδες Ελλήνων. Ο αριθμός τους αυξάνεται ως το 1908, οπότε και χτίζουν εκκλησία, αλλά τελικά δεν συγκροτούν κοινότητα ούτε αποκτούν ελληνικό σχολείο. Αντίθετα, η ίδρυση, το 1948 στο Ντέμπι Ντόλο, ελληνικής κοινότητας έγινε με βασικό σκοπό τη λειτουργία ελληνικού δημοτικού σχολείου.

Την περίοδο της ακμής τους οι Έλληνες της Αιθιοπίας ανέρχονται περίπου σε 1.500 άτομα. Από αυτούς οι περισσότεροι ζουν στην Αντίς Αμπέμπα, λιγότεροι στην Ντιρέ Ντάουα και κάποιοι κτηματίες και έμποροι στο εσωτερικό της χώρας. Μετά το 1960, έτος καταστολής του κινήματος εναντίον του Χαϊλέ Σελασιέ, η ανησυχία των Ευρωπαίων είναι έκδηλη.

Ο αυτοκράτορας προχωρεί σε μεταρρυθμίσεις, μεταξύ των οποίων και η επαναφορά της δυνατότητας αγοράς γης, προκειμένου να αναστείλει την τάση των Ευρωπαίων να εγκαταλείψουν τη χώρα. Ωστόσο η διαρροή συνεχίζεται και ο επαναπατρισμός των Ελλήνων ολοκληρώνεται το 1974 με την επανάσταση του συνταγματάρχη Μεγκίστου Χάιλε Μάριαμ.

7.2 Η αιθιοπική κοινότητα της Αθήνας

Αιθιοπική Ορθόδοξη Εκκλησία Κιντάνε Μιχρέτ, Πολύγωνο

Η αιθιοπική κοινότητα είναι μία από τις παλιότερες και καλύτερα οργανωμένες αφρικανικές κοινότητες στην Αθήνα, τόσο για πολιτικούς όσο και για θρησκευτικούς λόγους. Ο μισός πληθυσμός της Αιθιοπίας είναι ορθόδοξος και υπάρχουν παλιές θερμές σχέσεις της Ελλάδας με την Αιθιοπία σε πολιτικό, οικονομικό και θρησκευτικό επίπεδο. Ήταν το πρώτο αφρικανικό έθνος που ασπάστηκε τον Χριστιανισμό, από Έλληνες αποστόλους. Οι Αιθίοπες μας θεωρούν σαν ένα πολύ φιλικό τους λαό που άλλωστε στον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο, ήταν τα πρώτα θύματα του κοινού μας εχθρού, του Ιταλικού Φασισμού.

«Η χριστιανική αιθιοπική κοινότητα εμφανίζεται στην Ελλάδα μετά την πτώση του Χριστιανού αυτοκράτορα Χαϊλέ Σελασιέ». Ο γραμματέας της Ορθόδοξης Αιθιοπικής Εκκλησίας στην Αθήνα κ. Μαράουι Μελέσε σημειώνει ότι έπειτα από εκκλήσεις των

Αιθίοπων της Αθήνας στο υπουργείο Παιδείας και στην Αρχιεπισκοπή, το 1989, άρχισαν να λειτουργούν σε μια παλιά, μικρή εκκλησία της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στα Τουρκοβούνια. Σήμερα αναζητούν δωρεές για να κτίσουν τη δική τους εκκλησία.

7.3 Η Ελλάδα στην Αιθιοπία σήμερα: Η ελληνική κοινότητα της Αντίς Αμπέμπα στην Αιθιοπία

Στη χώρα διαβιούν μικρή πλην δυναμική ομογένεια 200-250 ατόμων, κυρίως επιχειρηματιών, πολλοί εκ των οποίων προέρχονται από μικτούς γάμους. Λειτουργούν πέντε ελληνικά σχολεία ανά την επικράτεια. Στην Αντίς Αμπέμπα εδρεύει η Μητρόπολη Αξώμης, υπό τον Μητροπολίτη κ. Πέτρο.

Οι ελληνικές ρίζες όλων αυτών των ανθρώπων φαίνονται παντού: στην ομιλία, στα τραγούδια, στην εκκλησία και τις παραδοσιακές στολές τους – κι όμως, οι περισσότεροι νιώθουν την επίσημη Ελλάδα μακριά τους.

Πολλοί από τους ανθρώπους που επέστρεψαν στην Ελλάδα κατά καιρούς αντιμετωπίστηκαν ως ξένοι. Επιπλέον για τα παιδιά που έχουν γεννηθεί στην Αιθιοπία από μεικτούς γάμους, είναι δύσκολο να βγάλουν βίζα και να πάρουν την ελληνική ιθαγένεια, παρόλο που έχουν πάει στο ελληνικό σχολείο.

Το πρόβλημα είναι πως, λόγω ελλιπούς πληροφόρησης στο παρελθόν, πολλοί από τους πατεράδες, ενώ αναγνώρισαν τα παιδιά από Αιθιοπίδες μητέρες, δεν φρόντισαν να τα δηλώσουν στην ελληνική πρεσβεία, ώστε να γίνουν οι απαραίτητες ενέργειες για την ιθαγένεια. Έτσι σήμερα υπάρχει μια μικρή μεν, αλλά σημαντική μερίδα ανθρώπων που αγαπούν βαθιά την Ελλάδα κι εκείνη δεν τους βοηθά.

Είναι πάντως συγκινητικό ακόμα και να σκεφθεί κανείς τις «αποσκευές» αυτών των ανθρώπων. Στα μάτια τους βλέπεις τον πόνο μιας παράξενης εκκρεμότητας και ταυτόχρονα την πολύ ιδιαίτερη σοφία που τους χαρίζουν τα βιώματα από δύο τόσο διαφορετικούς μεταξύ τους πολιτισμούς.

Ελληνικό σχολείο Αντίς Αμπέμπα, 2017. Φωτογραφία: Χριστίνα Βάζου

Επίλογος

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον μας προκάλεσε το γεγονός ότι η ελληνική γλώσσα έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της αρχαίας αιθιοπικής γλώσσας καθώς και η αρχαία ελληνοτραφή παράδοση της Αιθιοπίας.

Μέσα από την έρευνα μας γνωρίσαμε ότι η αδιάκοπη και στενή επικοινωνία των Αιθίοπων με τον ελληνικό κόσμο αρχίζει από την Πτολεμαϊκή εποχή και μετά.

Διαπιστώσαμε ότι η η Αιθιοπία αποτελεί το πιο ιδιόρρυθμο και ανεξερεύνητο κομμάτι της χριστιανοσύνης. Διαφέρει ριζικά από άλλες αφρικανικές χώρες, έχοντας να επιδείξει καταγεγραμμένη ιστορία χιλιετιών, ιδιαίτερο αλφάβητο και ημερολόγιο και εντυπωσιακή τέχνη.

Σε θρησκευτικό επίπεδο, μάθαμε ότι ο αιθιοπικός χριστιανισμός, λόγω της ιδιότυπης πορείας που ακλούθησε ιδίως όμως λόγω της επέλασης του Ισλάμ, διαφέρει από εκείνον της Ευρώπης και της Μέσης Ανατολής. Χωρίς τη δυνατότητα επικοινωνίας με την υπόλοιπη χριστιανοσύνη, σε καθεστώς απομόνωσης, υπό το βάρος συνεχών αγώνων επιβίωσης κατά των μουσουλμάνων, η αιθιοπική Ορθοδοξία εξελίχθηκε σε ιδιόμορφο κράμα εβραϊκών, χριστιανικών και αφρικανικών εθίμων.

Βιβλιογραφία

Atkins, H., (1970), *A geography of Etheopia*, Sim Print. Press.

Coulbeaux, J.B. (1929), *Histoire politique et religieuse de l’Abyssinie*, Ed. Geuthnerr.

Dei Sabelli, L., (1915), *Storia di abissinia*, Αθήνα , Ed. Roma.

Μαρκαντωνάτος, Λ., (1965), *Η νέα Αφρική και η Ελλάδα*, εκδ. Ζαχαρόπουλος.

Boardman, J., (1999), *The Greeks Overseas*, ed. Thames & Hudson.

Carlo Conti Rossini, (1892), *Catalogo dei nomi propri di luogo dell Etiopia*, ed. Genova